

การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010¹

Constructing the Memory of Kaysone Phomvihane in Literature from 1975 to 2010 C.E.

กิตติศักดิ์ ชินแสง / ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ / แก้วตา จันทรานุสรณ์
Kittisak Chinnasang / Dararat Mattariganond / Kaeota Janthanusorn

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มุ่งที่จะนำเสนอการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ผ่านงานวรรณกรรมประเภทประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ และแบบเรียน ที่ผลิตโดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว ช่วงหลังการสถาปนารัฐสังคมนิยมถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 1975-2010) เป็นหลัก

ผลการศึกษาพบว่า พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว ได้สร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในฐานะผู้นำปฏิวัติและวีรบุรุษของชาติ ขณะเดียวกันก็ไม่กล่าวถึงหรือพยายามลืมเหตุการณ์บางช่วงบางตอนเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน เพื่อไม่ให้ลดทอนการยอมรับจากประชาชนลาว ซึ่งมีนโยบายแฝงเพื่อรักษาเสถียรภาพให้ระบอบพรรคการเมืองเดียวมีความชอบธรรมในการบริหารประเทศต่อไป

คำสำคัญ: การสร้างความทรงจำ งานวรรณกรรม

Abstract

The main theme of this article is the construction of the memory of Kaysone Phomvihane through historical and biographical writings as well as textbooks produced by the Lao People's Revolutionary Party and the Government of Lao PDR from 1975 to 2010 C.E.

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับวีรบุรุษของชาตินลาว โดยมองผ่านไกสอน พมวิหาน ค.ศ. 1970-2010” หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาลุ่มน้ำโขงศึกษา และได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

The research found that new regime (the Lao People's Revolutionary Party and the Government of Lao PDR) constructed the memory of Kaysone Phomvihane as a leader of the revolution and a national hero. At the same time it did not mention, or it attempted to forget, certain events about him to reduce the memory of him by the Laos people. This implies that the only political party allowed to exist in the country used selective memory to stabilize the regime.

Keywords: constructing the memory, literature

1. บทนำ

ภายหลังการปฏิวัติประเทศลาวเมื่อปี ค.ศ. 1975 สังคมลาวเปลี่ยนการปกครองเข้าสู่ระบอบ การปกครองแบบรัฐสังคมนิยม (มาร์ก-เลนิน) ในการปกครองมีเจ้าสุพานูง³ดำรงตำแหน่งเป็นประธานประเทศ ท่านไกสอน พมวิหาน เป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนเจ้ามหาชีวิตสีสว่างวัฒนาถูกบังคับให้สละราชสมบัติและยกเลิกระบอบกษัตริย์ที่มีมานานกว่า 600 ปี นอกจากนี้ในการบริหารจัดการประเทศแบบระบอบพรรคการเมืองเดียว สะท้อนให้เห็นถึงความเข้มงวดในการควบคุมประเทศของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว ในการสร้างชาติผ่านการลบบอบเก่า ซึ่งดำเนินการโดยส่ง ข้าราชการ ทหารบุคลากรของระบอบการเมืองเก่าไปเข้าค่ายสัมนา พร้อมทั้งยกเลิกองค์กรอิสระจากอำนาจรัฐ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ให้เข้าสู่กลไกการควบคุมรัฐ (Evans, 2006: 193-194) อันเป็นความพยายามลดและลบความทรงจำเกี่ยวกับระบอบอำนาจเก่าของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว เพื่อให้เกิดเอกภาพท่ามกลางสภาพการณ์ในสังคมลาวที่ยังมีความขัดแย้ง ชว่งชิง สำนึกความเป็นชาติจากรัฐบาลราชอาณาจักรลาวที่ยังหยั่งรากลึกในสังคมลาว ดังนั้นพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว จึงพยายามกำหนด คัดเลือก สร้างความทรงจำชุดใหม่ผ่านหลายช่องทาง เช่น พิพิธภัณฑสถานอนุสาวรีย์ เพลงปลุกใจ สัญลักษณ์รวมทั้งนำใช้ช่องทางการสร้าง

³ ในงานชิ้นนี้ผู้วิจัยขอใช้ตัวอักษร สะกดคำตามภาษาลาว เช่น เจ้าสุพานูง ท่านไกสอน พมวิหาน ท่านหนุ่ยัก พุมสะหวั่น ท่านคำไต สีพันดอน วิลละบลุด เป็นต้น

ผลงานวรรณกรรม โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว เป็นผู้ควบคุมการผลิตงานวรรณกรรม

ในการศึกษาประวัติศาสตร์เรื่องการสร้างความรู้ความทรงจำของรัฐลาว พบว่า มีงานที่ศึกษาอยู่ก่อนหลายชิ้นได้แก่งานของ Evans (1998) ศึกษาการสร้างความรู้ความทรงจำของรัฐบาล ผ่านพิธีกรรม และเครื่องจตุการให้เกิดการระลึกถึงแหล่งความรู้ความทรงจำของระบอบการปกครองใหม่ใน สปป. ลาว เช่น รูปปั้น พิพิธภัณฑ์ ฯลฯ Sawasee (2003) ศึกษากระบวนการสร้างชาตินิยมใน สปป. ลาว ผ่านแบบเรียนชั้นประถมตั้งแต่ ค.ศ. 1975-2000 Mattariganond (2010) ศึกษางานเขียนทางประวัติศาสตร์ประเภทชีวประวัติที่ผลิตในช่วงเวลา ค.ศ. 1975-2010 และงานของ Tonlerd (1998) ศึกษาบทบาทของท่านโกสอน พมวิทาน ที่มีต่อ สปป. ลาว ในช่วง ค.ศ. 1975-1986 ซึ่งงานเหล่านี้ยังไม่มีการศึกษาที่มุ่งประเด็นไปที่การสร้างและจัดการความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานในงานวรรณกรรม ดังนั้น การศึกษานี้ จึงเป็นการศึกษาเพื่อต่อยอดจากงานข้างต้น โดยศึกษาจากงานวรรณกรรมประเภทประวัติศาสตร์ ชีวประวัติ และแบบเรียน ที่ถูกตีพิมพ์โดยพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว ช่วง ค.ศ. 1975-2010 เป็นตัววิเคราะห์หลักในการหาคำตอบว่า พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว ได้สร้างหรือลบเลือนความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานอย่างไรในงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010 อีกทั้งต้องการศึกษาว่าการคัดเลือกความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานมีนัยยะทางการเมืองอย่างไร

โดยแบ่งการอธิบายออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนแรก การสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำปฏิวัติของประเทศสังคมนิยม เพื่ออธิบายถึงบริบทและรูปแบบการสร้างความรู้ความทรงจำของผู้นำปฏิวัติในโลกสังคมนิยมภายหลังสถาปนารัฐสังคมนิยม โดยเฉพาะการสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับเลนินของพรรคบอลเชวิคซึ่งเป็นแม่แบบของประเทศสังคมนิยม และเชื่อมโยงให้เห็นถึงการสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำปฏิวัติของ สปป. ลาว ส่วนที่สอง การสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานในงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010 เพื่ออธิบายการสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน เปรียบเทียบระหว่างช่วง ค.ศ. 1975-1992 และ 1992-2010

พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตบางประการของการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหานช่วง ค.ศ. 1975-2010 และส่วนสุดท้ายเป็นบทสรุป

2. การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำปฏิวัติของประเทศสังคมนิยม

การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำปฏิวัติของค่ายสังคมนิยมถือเป็นธรรมเนียมสำคัญที่ปรากฏภายหลังกลุ่มอำนาจใหม่สามารถสถาปนาตนเองขึ้นเป็นรัฐบาล ซึ่งมีวัตถุประสงค์สำคัญคือการเข้ามาแทนที่กลุ่มอำนาจเดิมโดยการสร้างความทรงจำชุดใหม่แก่ผู้ที่อยู่ใต้การปกครองผ่านสื่อ ผ่านระบบการศึกษา ศิลปะ กระแสหลัก การจัดสร้างอนุสรณ์สาธารณะ เพื่อฉวยประโยชน์จากความทรงจำของสังคมที่เกิดขึ้นบนความแตกต่างทางการเมืองในยุคสมัยต่างๆ ดังปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในสหภาพโซเวียต เมื่อได้สถาปนารัฐสังคมนิยมโดยพรรคบอลเชวิก การดำเนินการลบเลือนความทรงจำของระบอบเก่าได้เริ่มขึ้น เมื่อพรรคบอลเชวิกที่ได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแรงงานเริ่มลงมือล้มระบอบซาร์โดยการสังหาร พระเจ้าซาร์ นิโคลัสที่ 2 และสังหารพระบรมวงศานุวงศ์โรมานอฟทั้งหมด (Kurth, 1998: 193) เพื่อป้องกันการหวนคืนสู่อำนาจของระบอบซาร์และผู้ที่สนับสนุน นอกจากนี้พรรคบอลเชวิกและรัฐบาลโซเวียตยังได้ประกาศกฎปฏิวัติว่าด้วยเรื่องสิ่งพิมพ์หลายฉบับระหว่างเดือนตุลาคม-ธันวาคม ค.ศ. 1917 และเข้ายึดโรงพิมพ์กว่าร้อยแห่งในช่วง ค.ศ. 1917-1918 (O'Conner, 1983: 50-56) เนื่องจากในช่วงเวลานี้มีปัญญาชน กวี นักเขียน ต่างผลิตผลงานที่ไม่เห็นด้วยกับแนวทางของพรรคบอลเชวิกจำนวนมาก สภาพการณ์ในสังคมของโซเวียตขณะนั้นได้ทวีความรุนแรงปัญญาชน กวี นักเขียน ได้ออกมาเรียกร้องให้รัฐบาลคืนเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล แต่ก็ไม่เป็นผล กระทั่งเกิดกรณีการลอบสังหารเลนิน (ค.ศ. 1918) ถือเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญในการอ้างสิทธิ์เพื่อปิดสำนักพิมพ์ทั้งหมดที่ไม่เห็นด้วยกับพรรคบอลเชวิกลงได้สำเร็จเมื่อ ค.ศ. 1919 และกำจัดผู้ต่อต้านเพื่อรักษาเสถียรภาพของรัฐบาลโซเวียตไว้ เมื่อเลนินอาการเริ่มทุเลารัฐบาลได้ฉวยโอกาสสร้างกระแสให้แก่เลนินเป็นผู้นำที่ยิ่งใหญ่ของโซเวียตและเป็นจุดเริ่มต้นของลัทธิเลนิน ด้วยการสร้างโปสเตอร์ ภาพยนตร์ งานวรรณกรรม (Kenez, 1985: 44) ไปพร้อมๆ กับการทำลายรูปปั้น

อนุสาวรีย์ ของระบอบกษัตริย์และสร้างอนุสาวรีย์ของ คาร์ล มาร์ก ฌ ใจกลาง กรุงมอสโค อนุสาวรีย์ชนชั้นกรรมาชีพ ขึ้นมาแทน

นอกจากนี้ยังพบการดำเนินการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำปฏิวัติของประเทศสังคมนิยมท่านอื่น เช่น การสร้างลัทธิเหมาในจีน ที่มีการสร้างรูปปั้นของเหมาเจอตุง สร้างลัทธิเชิดชูผู้นำเสมือนพระเจ้า แม้ภายหลังรูปปั้นของเหมาเจอตุงจะถูกทำลาย เพราะแนวทางการสร้างชาติของเหมาไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมหมู่มาของจีนแต่ก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่บ้างดังเช่น อนุสาวรีย์เหมาเจอตุงขนาดใหญ่ (34 เมตร) ตั้งอยู่หน้ามหาวิทยาลัยแพทยังชิง และการสร้างลัทธิโฮจิมินห์ถือได้ว่าเป็นลัทธิที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุดของค่ายสังคมนิยม เมื่อสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามยกย่องให้ท่านโฮจิมินห์เป็นบิดาของเวียดนาม ประกอบกับมีการสร้างแหล่งความทรงจำเกี่ยวกับประธานโฮจิมินห์อยู่อย่างแพร่หลายทั้งพิพิธภัณฑ์อนุสาวรีย์ และการตั้งชื่อเมืองในประเทศเวียดนาม (โฮจิมินห์ซิตี) ซึ่งปัจจุบันในสังคมเวียดนามลัทธิโฮจิมินห์ก็ยังคงถูกส่งเสริมอย่างต่อเนื่องและยังมีความศักดิ์สิทธิ์อยู่อย่างเข้มข้น (Thah: 2012: 516-537)

สำหรับบริบทของ สปป. ลาว จากการวิจัยพบว่า ภายหลังการสถาปนารัฐสังคมนิยมเมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 พรรคประชาชนปฏิวัติลาวเป็นพรรคการเมืองเดียวที่มีบทบาทมากในสังคมลาว เหมือนดังพรรคบอลเชวิคของโซเวียต และการดำเนินการของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวก็ดำเนินการสร้างลัทธิวีรบุรุษของระบอบการปกครองใหม่ไม่ผิดแปลกไปจากแม่แบบอย่างโซเวียตและเวียดนาม การดำเนินการของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้ดำเนินการช่วงชิงความทรงจำให้แก่ระบอบการปกครองใหม่อย่างเข้มข้น โดยเริ่มจากการเปลี่ยนสัญลักษณ์ของชาติใหม่ เช่น เปลี่ยนธงชาติ เพลงชาติ สัญลักษณ์ประเทศ ฯลฯ อีกทั้งการส่งเสริมให้ท่านพุมิ วงวิจิตรและท่านหนูฮัก พุมสะหวัน เป็นประธานเปิดงานบุญธาตุหลวง (Evans, 1998: 62) แทนกษัตริย์⁴พร้อมทั้งพยายามลบแหล่งความทรงจำของผู้นำ

⁴ งานบุญธาตุหลวงเป็นพิธีกรรมที่มีความสำคัญในสังคมลาวกษัตริย์ในฐานะผู้นำสูงสุดของระบอบการปกครองเก่าจะให้ความสำคัญต่อประเพณีนี้มาก ซึ่งมีความสำคัญกระทั่งภายหลังรัฐบาล สปป. ลาว เปลี่ยนสัญลักษณ์ประเทศจากค้อนเคียวมาเป็นพระธาตุหลวง

ระบอบเก่า เช่น ทำลายอนุสาวรีย์ เจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก พระรูปเจ้ามหาชีวิต สีสะหว่างวัดทะนา (Evans, 2002: 160-161)

นอกจากนี้ยังพบการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับผู้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวอย่างเจ้าสุพานวงซึ่งพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาวให้การส่งเสริมโดยการสร้างอนุสรณ์ของเจ้าสุพานวง ในนครหลวงเวียงจันทน์และการส่งเสริมพื้นที่ความทรงจำเกี่ยวกับเจ้าสุพานวงในเมืองหลวงพระบางอย่างแพร่หลายตั้งแต่ในยุคเริ่มแรกจนกระทั่งปัจจุบันไปพร้อมๆ กับการส่งเสริมผู้นำปฏิวัติท่านอื่นๆ เช่น ท่านพุมิ วงวิจิต ท่านหนูฮัก พุมสะหวัน ท่านคำไต สีพันดอน เป็นต้น และเป็นที่น่าสนใจว่าผู้นำพรรคประชาชนปฏิวัติลาวที่ได้รับการส่งเสริมและกล่าวถึงมากที่สุดคือท่านไกสอน พมวิหาน ดังจะพบได้จากการสร้างอนุสรณ์ท่านไกสอน พมวิหาน (ค.ศ. 1992) รูปปั้นครึ่งตัวไปติดตั้งยังห้องการและลานสาธารณะทั่วประเทศ (ค.ศ. 1995) พิพิธภัณฑ์ไกสอน พมวิหาน (ค.ศ. 1995) อนุสาวรีย์ท่านไกสอน พมวิหาน (ค.ศ. 2010) ชื่อเมืองเปลี่ยนจากเมืองคันทะบุรีเป็นเมืองไกสอน พมวิหาน แผนป้ายประชาสัมพันธ์บทบาทของท่านไกสอน พมวิหานทั่วประเทศ และงานวรรณกรรมที่พบอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะงานช่วงหลังที่ท่านอสัญกรรม (หลัง ค.ศ. 1992) ซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายในหัวข้อถัดไป

3. การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010

ในหัวข้อนี้ผู้วิจัยแบ่งช่วงเวลาของการศึกษางานวรรณกรรมออกเป็น 2 ช่วง คือ ช่วงก่อนอสัญกรรมของท่านไกสอน พมวิหาน (ค.ศ. 1975-1992) และช่วงหลังอสัญกรรมของท่านไกสอน พมวิหาน (ค.ศ. 1992-2010) เพื่ออธิบายถึงความเหมือนหรือความต่างในการสร้างงานวรรณกรรมว่าพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาว สร้างหรือต้องการให้จดจำท่านไกสอน พมวิหานอย่างไร พร้อมทั้งเสนอข้อสังเกตบางประการของการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010

3.1 การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน ในงานวรรณกรรมช่วงก่อนอสัญกรรมของท่านโกสอน พมวิทาน (ค.ศ. 1975-1992)

จากการสร้างผลงานวรรณกรรมในสังคมลาวช่วงหลังปฏิวัติประเทศเข้าสู่รัฐสังคมนิยม พบว่า งานวรรณกรรมในช่วงนี้ได้ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดโดยพรรคฯ และรัฐ และเป็นยุคของการสร้างชาติ ตามแบบฉบับของรัฐสังคมนิยม ผลงานในช่วงนี้จึงถูกผลิตเพื่อตอกย้ำถึงแนวคิด ทฤษฎี ทางสังคมนิยม อย่างแพร่หลาย ด้วยการนำเสนอผลงานของผู้ที่นำแนวคิดของมาร์กมาปฏิบัติ เช่นผลงานของสตาลิน ทออสกี เหมาะเจาะตุง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลงานของเลนิน

ซึ่งงานเขียนของท่านโกสอน พมวิทาน เลขาธิการใหญ่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว เช่น “บางบดเฮียนตันตอและบางปันหาเกี่ยวกับทิศทางใหม่ของงานปะติวัติลาว”⁵ (Phomvihane, 1979) “25 ปีแห่งการต่อสู้และชัยชนะของพรรคประชาชนปะติวัติลาว” (Phomvihane, 1980) “เลิมชะหยายมูนเชื้อแห่งความสามัคคีระหว่างเผ่าต่างๆ ในวงคณะายาดแห่งชาติลาวที่เป็นเอกะพาบ เด็ดเดี่ยว ปกปักฮักสาปะเทดไว้ให้หมั่นคงและก่อสร้างสังคมให้สำเลิศผน” (Phomvihane, 1982) “นิพนเลือกเฟ้น เล่ม 1” (Phomvihane, 1985) “10 ปีแห่งการก้าวขึ้นสังคมนิยม” (Phomvihane, 1986) “นิพนเลือกเฟ้น เล่ม 2” (Phomvihane, 1987) “เพิ่มทะวีความสามัคคีเป็นเอกกะพาบเฮ็ดสำเลิศหน้าทึปี 1990 ย่างมีไซ” (Phomvihane, 1990) เป็นต้น ผลงานเหล่านี้ล้วนเป็นผลงานที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากแนวคิดของมาร์กและเลนิน

และเป็นที่น่าสังเกตว่านิพนธ์ของท่านโกสอน พมวิทาน ในช่วง ค.ศ. 1975-1979 งานของท่านให้ความสำคัญกับการสร้างเศรษฐกิจสังคมนิยม แต่เมื่อหลัง ค.ศ. 1979 นิพนธ์ของท่านโกสอน พมวิทาน ได้ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงแนวคิดที่ไม่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินการ (ช่วง ค.ศ. 1975-1979) โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งงานนิพนธ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าท่านคือนักปฏิวัติสังคมนิยม

สำหรับงานเขียนที่กล่าวถึงท่านโกสอน พมวิทาน พบว่าม้งงานวรรณกรรมที่กล่าวถึงท่านในลักษณะเป็นหนึ่งในผู้นำพรรคฯ เป็นส่วนใหญ่ และพบเพียงงาน

⁵ ในงานวิจัยชิ้นนี้ผู้วิจัยขอใช้วิธีการถอดความหมายเป็นภาษาลาว เช่น ในภาษาไทยใช้คำว่า “เรียน” แต่ในภาษาลาวไม่มีตัว “ร” จึงใช้คำว่า “เฮียน” แทน เป็นต้น

เขียนเรื่อง “ไกลสอน พมวิหาน ลูกของประชาชน” ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1991 โดยคณะกรรมการวิทยาศาสตร์สังคมแห่ง สปป. ลาว งานชิ้นนี้จัดทำขึ้นในวาระครบรอบ 70 ปี ของประธานไกลสอน พมวิหาน (13/12/1990) ซึ่งเป็นการรวบรวมคำอวยพร และการเคลื่อนไหวก่อสร้างสังคมลาวโดยเฉพาะการปรับตัวเข้าสู่ยุคจินตนาการใหม่ของสังคมลาวภายใต้การนำของท่านไกลสอน พมวิหาน จากสหายร่วมอุดมการณ์ นักคิด นักเขียน ทั้งในและต่างประเทศ เช่น ท่านสีสะนะ สีसान เขียนเรื่อง “ผู้ใจรัก พักดีต่อกานปะวัตต์และประชาชน” ท่านพุมิ วงวิจิต เขียนเรื่อง “สหายไกลสอน พมวิหาน กับ แนวโหมแห่งชาด” “สหายไกลสอน พมวิหานกับชะบวนกานวิวัตต์แห่ง กานเดิบไหยะหยาตั่วและสู้บอย่างมีไซของกองทัพบปะชาชนลาว” ท่านพูน สีปะเลิด เขียนเรื่อง “ไกลสอน พมวิหาน กับ พาละกิดกานต่างปะเทศ” ท่านสะมาน วิยาเกต เขียนเรื่อง “สหายไกลสอน พมวิหาน กับ กานชะหยาการสิกสา” มาร์ติน สตูอาร์ตโฟกซ์ เขียนเรื่อง “ไกลสอน พมวิหาน กับ กานชอกหาความเป็นเอกกะพาบของชาดลาว” อีแวน เขียนเรื่อง “ไกลสอน พมวิหาน กับ นะโยบายเสดทะกิดใน สะไหมข้ามผ่าน” วังยูนฟู เขียนเรื่อง “ผู้นำของประชาชนลาวเพื่อนมิด ของประชาชน จีน” โปมงติ เขียนเรื่อง “ท่านไกลสอน พมวิหาน กล่าวว่าการนำพาของพักแมน ความจำเป็นทางด้านปะหวัดสาต” เป็นต้น ซึ่งงานชิ้นนี้ได้นำเสนอบทบาทของท่านไกลสอน พมวิหาน ในภารกิจการปฏิวัติและเป็นบุคคลที่ได้รับการยอมรับจากสหายทั้งในประเทศและต่างประเทศ (Kana Kan Witayasad Sangkhom hang Sataranalad Pasatipatai Pasason Lao, 1991)

ส่วนการสร้างภาพทรงจำเกี่ยวกับท่านไกลสอน พมวิหาน ในแบบเรียนพบการกล่าวถึงท่านไกลสอน พมวิหาน ภายหลังการปฏิวัติประเทศ (ค.ศ. 1975) เช่น ในแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วิชาโลกอ้อมตัวเรา ที่ระบุว่าท่านไกลสอน พมวิหานคือผู้ก่อตั้งกองลาดชะวง เพื่อต่อต้านพวกจักรพรรดิล่าเมืองขึ้น อีกทั้งได้กล่าวถึงความสำคัญของท่านไกลสอน พมวิหาน ที่มีต่อการสถาปนารัฐสังคมนิยม (Ministry of Education, 1984) ซึ่งการนำเสนอภาพทรงจำเกี่ยวกับท่านไกลสอน พมวิหาน ในแบบเรียนตั้งแต่ยุคเริ่มแรกของการปฏิวัติสะท้อนให้เห็นว่าท่านไกลสอน พมวิหาน คือบุคคลที่ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประวัติศาสตร์ชาติ กล่าวคือท่าน

โกสอน พมวิทาน เป็นส่วนหนึ่งที่ถูกวางในโครงการเล่าเรื่องของประวัติศาสตร์ชาติลาวและนำเสนอบทบาทสำคัญเกี่ยวกับการก่อตั้งกองลาเซ ซึ่งเป็นเหตุการณ์ครั้งสำคัญในการก่อตั้งกองทัพประชาชนลาว⁶ เพื่อปลดแอกประชาชนจากพวกล่าอาณานิคมกระทั่งนำเอกราชมาสู่ประชาชนลาวผ่านแบบเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า นอกจากงานเขียนที่ท่านเป็นผู้คัดสรรและบรรจงเขียนด้วยตัวท่านโกสอน พมวิทาน ยังพบว่าพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาลสปป. ลาว ได้สร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน ช่วง ค.ศ. 1975-1992 ให้ท่านโกสอน พมวิทาน เป็นผู้ที่มียุทธศาสตร์สำคัญในการนำพาประชาชนต่อต้านพวกจักรพรรดิล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศส อเมริกา จนสามารถนำพาเอกราชมาสู่ประชาชนลาวได้ อีกทั้งนำเสนอความเป็นผู้จัดสร้างสังคมลวายุคจินตนาการใหม่

3.2 การสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน ในงานวรรณกรรมช่วงหลังอัฐยกรรมของท่านโกสอน พมวิทาน (ค.ศ. 1992-2010)

จากการศึกษาการสร้าง ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน ผ่านงานวรรณกรรมภายหลังการถึงแก่อัฐยกรรมของท่านโกสอน พมวิทาน (21/11/1992) พบว่ามีงานที่กล่าวหรือเขียนถึงท่านโกสอน พมวิทาน เพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ช่วง ค.ศ. 1975-1992 ปรากฏงานเขียนที่กล่าวถึงท่านโกสอนไม่มากนัก หากแต่กล่าวถึงท่านโกสอน พมวิทานที่เป็นส่วนหนึ่งของคณะผู้นำปฏิวัติท่านั้น

สำหรับผลงานที่กล่าวถึงท่านโกสอน พมวิทาน ในช่วง ค.ศ. 1992-2010 เริ่มแรกคือ วารสาร “อะลูนใหม่ ปีที่ 8 ฉบับพิเศษ” ตีพิมพ์เมื่อปี ค.ศ. 1992 ที่มีเนื้อหาเน้นไปที่การกล่าวคำอาลัย ชิวประวัติ ผลงานที่ท่านได้สร้างไว้ช่วงที่ท่านมีชีวิต โดยเฉพาะผลงานเรื่องการนำพาประเทศเข้าสู่ยุคจินตนาการใหม่เมื่อปี ค.ศ. 1986

ต่อมาในปี ค.ศ. 1995 พบว่างานเขียนที่ถูกจัดทำขึ้นเพื่อเป็นคำร่ำใน การสร้างพิพิธภัณฑ์โกสอน พมวิทาน โดยคณะรับผิดชอบสร้างหอพิพิธภัณฑ์โกสอน พมวิทาน เรื่อง “คุณสมบัติของท่านโกสอน พมวิทาน” สำหรับเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เน้นไปที่คุณสมบัตินักปฏิวัติ คุณสมบัติของการเป็นผู้นำ และทัศนะวิธีการทำงานของท่านโกสอน พมวิทาน (Kana Hapidsob Sang Ho Pipidtapan

⁶ ปัจจุบันชื่อ กองทัพประชาชนปฏิวัติลาว

Kysone Phomvihane, 1995) ในปีเดียวกันนี้ (ค.ศ. 1995) ปรากฏงานเขียนของท่านทองเสย โคตวงสา เรื่อง “ปะทานไกสอน พมวิหาน วิละบลุดของชาดลาว” เนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เน้นไปการยกย่องคุณงามความดีของท่านไกสอน พมวิหาน ผู้นำการปฏิวัติที่มีจิตใจรักชาติอย่างบริสุทธิ์ จนนำมาซึ่งความเป็นวีรบุรุษของชาดลาว (Khodwongsa, 1995) นอกจากนี้ในปี ค.ศ. 1995 ยังปรากฏบทความของท่านคำไซ สุพานวง เรื่อง “ปะทานไกสอน พมวิหาน ผู้ฮีเอี่ยมแนวทางเสดเสดทะกิดยุกใหม่ของลาว” (Suphanuwong, 1995) และปรากฏบทความที่ท่านสีสะนะ สีसान เรียบเรียงแนวคิดของท่านไกสอน พมวิหาน เกี่ยวกับปัญหาประชาธิปไตย เรื่อง “บางคำเห็นของท่านไกสอน พมวิหาน กับ ปัญหาปะชาทิปะไต” (Seesan, 1995)

ปี ค.ศ. 1997 ท่านสีสะหวาด เล็งสะหวัด ได้เขียนบทความเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ขึ้นในชื่อเรื่อง “ปะทานไกสอนได้ปะมูนมอละดกอันล้ำค่าไว้ให้พักให้ชาด ให้ปะชาชนเฮา” มีเนื้อหามุ่งอธิบายถึงการวางรากฐานการสร้างชาติที่ท่านไกสอน พมวิหาน ได้สร้างไว้ให้ สปป. ลาว เพื่อนำไปสู่รัฐสังคมนิยมที่แท้จริง (Laengsawad, 1997)

ปี ค.ศ. 2005 คณะโฆษณอบรมศูนย์กลางพรรค (ห้องการค้นคว้าทฤษฎีและพฤติกรรม) ได้จัดพิมพ์งานเขียนเรื่อง “ชีวิตและพาละกิดอันยิ่งใหญ่ของปะทานไกสอน พมวิหาน วิละบลุดของชาดลาว” มีเนื้อหา ที่มุ่งนำเสนอให้เห็นชีวิตและภารกิจอันยิ่งใหญ่ของท่านไกสอน พมวิหาน เช่น ความขยันของท่านไกสอน พมวิหาน ในชีวิตวัยหนุ่ม การเป็นนักต่อสู้กู้ชาติ กระทั่งภายหลังได้รับความไว้วางใจจากสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนให้เป็นผู้นำกองทัพปลดปล่อยประเทศลาวจนสามารถสถาปนารัฐสังคมนิยมได้เป็นผลสำเร็จ พร้อมทั้งได้ชี้ให้เห็นถึงการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างประเทศลาว และเป็นผู้นำพาประเทศลาวจัดสร้างกลไกเศรษฐกิจใหม่และนำพาสังคมลาวเข้าสู่ยุคจินตนาการใหม่ จนได้รับการยกย่องและถูกกล่าวขานจากทั้งในและต่างประเทศ พร้อมทั้งชี้ให้เห็นถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำที่มีน้ำใจรักชาติอย่างบริสุทธิ์ และรักประชาชนอย่างสุดใจ (Kana Kosana Aobhom Sunkhang Pak, 2005) และในปีเดียวกันนี้ (ค.ศ. 2005) มิงานของ จันทอน เทียงเทบวงสา เรื่อง “สินไชยุกใหม่ ปะวัตของ

ท่านโกสอน พมวิทาน อุทิศวันเกิด ปะทานโกสอน พมวิทานคบชอบ 85 ปี” (Tiangtapwongsa, 2005)

ปี ค.ศ. 2006 มีงานเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทาน 2 เล่มที่จัดทำโดยพรรคฯ คืองานเรื่อง “ปะทานโกสอน ผู้นำที่เคารพสักของประชาชนบรรดาเผ่า” จัดทำโดยคณะโฆษณابรมศุนย์กลางงานขึ้นนี้ เป็นการรวบรวมบทความที่กล่าวถึงท่านโกสอน พมวิทาน ว่าท่านเป็นผู้ให้คำแนะนำ สั่งสอน เช่นเรื่อง “ความสนิทติดพันอันลึกซึ้งของข้าพเจ้ากับปะทานโกสอน พมวิทาน” เขียนโดยท่านสีสะหวาด แก้วบุณพันธ์ (หน้า 3-12) เรื่อง “ปะทานโกสอน พมวิทาน ในความซงจำของข้าพเจ้า” เขียนโดย ท่านคำผาย บุปผา (หน้า 24-51) เป็นต้น สำหรับเนื้อหาที่กล่าวถึงการร่วมภารกิจปฏิวัติกับ ท่านโกสอน พมวิทาน เช่น เรื่อง “คิดฮอดวันเวลาที่เคยได้เฝ้าเฝ้ากับสะหายโกสอน พมวิทาน” เขียนโดย เงินงฮาม (หน้า 220-224) และบางตอนที่เน้นให้เห็นว่าท่านโกสอน พมวิทาน สมควรแล้วที่ได้รับยกย่องเป็นวีรบุรุษ เช่น เรื่อง “บุญคุณของท่านโกสอน พมวิทาน” เขียนโดยท่านสมหวัง สอนิเขียน ที่ระบุเป็นบทกลอนว่า “สมแล้วเป็นผู้นำพักก่อนก็ ยอยืนสันละเสนชะหนานนามเป็น วิละบุลุดลาว” (หน้า 347) (Kana Kosana Aobhom Sunkhang Pak, 2006)

อีกเล่มหนึ่งคืองานเรื่อง “แนวคิดของปะทานโกสอน พมวิทาน ในการสร้างและขยายระบอบประชาธิปไตยประชาชนตามเส้นทางสังคมนิยม” จัดทำโดยคณะโฆษณابรมศุนย์กลางพรรค ซึ่งเป็นเอกสารประชุมสัมมนาวิทยาศาสตร์ ระลึกวันเกิดปะทานโกสอน พมวิทาน ครบรอบ 85 ปี และระลึกวันสถาปนา สปป. ลาว ครบรอบ 30 ปี เนื้อหาของงานขึ้นนี้ได้ฉายภาพให้เห็นถึงความเป็นวีรบุรุษของชาตลาว ตั้งแต่ช่วงแรกดังที่ปรากฏในบท “ปะทานโกสอน พมวิทาน นักฮักชาติที่ยิ่งใหญ่ วิละบุลุดของชาตลาว” เขียนโดยท่านพันดวงจิต วงสา กรรมการศุนย์กลางพรรค รองหัวหน้าคณะโฆษณابรมศุนย์กลางพรรค มีเนื้อความระบุว่า “ชาตลาวของเขาแต่ละยุคสะใหม่ก็มีบุคนดีเด่นในปะหวัดสาต เช่น เจ้าฟ้าจุม ผู้ทอนโฮมเมืองลาว โบฮานเป็นอาานาจักล้านช้าง สัดเอกลาดต่ำอิดของลาว เจ้าไซเซตถาทีลาด เจ้าอะนูง ได้นำพาชาตลาวต่อสู้ศักดิ์นาต่างด้าว แต่ยังบ่อตันหลุดพ้นจากพวกจักกะพัฒนาย ทิน มาในสะใหม่นี้ มีคนลาวหลายคนเป็นผู้ฮักชาติ เป็นวิละชนในการต่อสู้ แต่ในนี้

ท่านไกสอน พมวิหาน ได้เป็นตัวแทนแห่งความอัศจรรย์ สันติภาพของชาวลาววิไลชน” (Kana Kosana Aobhom Sunkhang Pak, 2006) และมีเนื้อหาเน้นไปที่ แนวคิดของท่านไกสอน พมวิหานที่ได้ค้นคว้าแนวทางการสร้างสังคมลาวในช่วงที่ท่านยังมีชีวิตอยู่ เช่น เรื่อง “ปะทานไกสอน พมวิหาน กับ ปันหาการก่อสร้างรากฐานการเมือง สร้างพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย ประชาชน” เขียนโดยท่านทองพัน แสงอาพอน กรรมการศูนย์กลางพรรค รัฐมนตรีกระทรวงป้องกันความสงบ (หน้า 42-67) เรื่อง “ปะทานไกสอน พมวิหาน กับ เวียงงานชะยายการสืบสานใหม่” เขียนโดยท่านบ่อแสงคำ วงดาลา (หน้า 81-89) เรื่อง “แนวคิดของปะทานไกสอน พมวิหาน เกี่ยวกับ มหาสมัคคีปวงชนลาวทั้งชาติ” เขียนโดยท่านไมสุก ไชสมแพง อดีตกรรมการศูนย์กลางพรรค (หน้า 90-98) เรื่อง “ปะทาน ไกสอน พมวิหาน กับเวียงงาน กานพัทธะนาแม่ยิงลาว” เขียนโดยนางอ่อน จันทำมวงกรรมการศูนย์กลางพรรค ประธานศูนย์กลางสหพันธ์แม่หญิงลาว (หน้า 99-109) เรื่อง “แนวคิดชั้นนำของ ปะทานไกสอน พมวิหาน กับกานสร้างลัทธิทำมะนูน และ กตหมาย” เขียนโดย สมพอน ชะหยองเอก กรรมการคณะประจำสภาแห่งชาติ, หัวหน้ากรมการบรรดาเผ่า (หน้า 110-118) เป็นต้น (Kana Kosana Aobhom Sunkhang Pak, 2006)

ปี ค.ศ. 2008 มีงานสองชิ้นเขียนโดยท่านคำมี นาวต้อย่าง เรื่อง “ปะทานไกสอน พมวิหาน ยืนยง คงตัวอยู่ในพาละกิดปะติวัตอันยิ่งใหญ่ของประชาชนลาว บันดาเผ่าทะลลอด” (Nawtoyang, 2008) และงานเรื่อง “เลื่องจิงที่หน้าปะทับใจเกี่ยวกับลุงไกสอน พมวิหาน และ ผู้นำบางท่าน” โดยท่านพูน คำมุนเฮือง เป็นงานเขียนที่เห็นการนำเสนอให้เห็นถึงคุณลักษณะนิสัยของท่านไกสอน พมวิหาน จากมุมมองของผู้ได้บังคับบัญชาที่ใกล้ชิด (Khammoonhuang, 2008)

สำหรับการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในแบบเรียนภายหลังการปฏิรูปการศึกษาหลังปี ค.ศ. 2000 พบว่ามีกรกล่าวถึงท่านไกสอน พมวิหานในแบบเรียนจำนวนมาก ดังที่ปรากฏในแบบเรียนประวัติศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 7 (ฉบับชั่วคราว) ระบุว่าท่านไกสอน พมวิหาน คือผู้นำที่มีบทบาทอย่างมากในการต่อต้านพวกจักรพรรดิล่าเมืองขึ้นอเมริกา (Ministry of Education, 2010: 109-110) ส่วนที่ปรากฏในแบบเรียนศึกษาพลเมืองได้ระบุให้เห็นถึงการเป็น

แบบอย่างที่ดีของประชาชนที่มีในตัวท่านโกสอน พมวิหาน เช่น ข้อความที่ระบุในแบบเรียนศึกษาพลเมืองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ว่า “ท่านโกสอน พมวิหาน ดูหมั่นในกานออกแสงงาน” (Ministry of Education, 2010: 31) และข้อความที่ระบุในแบบเรียนศึกษาพลเมืองชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ว่า “ควนเอาจริงเอาจังกับเวียกงงานอย่าป่อยเวลาเสียไปล้ำๆ และให้ฮู้จักแบ่งเวลา” (Ministry of Education, 2010: 53) เป็นต้น

จากงานวรรณกรรมในช่วงต้นที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยใช้งานวรรณกรรมที่ผลิตโดยพรรคและรัฐ เป็นตัวบทในการวิเคราะห์หลัก และผลการศึกษสามารถกล่าวโดยสรุปได้ว่าพรรคและรัฐได้สร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิหาน ดังนี้

1) **ลักษณะนิสัย:** ในวัยเด็กท่านโกสอน พมวิหาน เป็นผู้ที่มีความเพียรและขยัน เอาใจใส่ต่อการเรียน กระทั่งท่านได้มีโอกาสไปศึกษาต่อที่ฮานอยและได้เริ่มเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน เนื่องจากท่านโกสอน พมวิหาน ทนเห็นความไม่ยุติธรรมต่อชาวลาวที่ถูกกระทำเยี่ยงวัวควาย ถูกพวกล่าเมืองขึ้นฝรั่งเศสขี่ ด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์ที่อยากปลดปล่อยประเทศชาติจากพวกจักรพรรดิทั้งจักรพรรดิฝรั่งเศสและจักรพรรดิอเมริกาที่หวังจะมาค้าผลประโยชน์บนแผ่นดินลาว และนำพาประชาชนลาวมีเอกราชวัฒนาและถาวรท่านจึงอดทนต่อสู้ต่อต้านจักรพรรดิอย่างไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากอยู่กลางป่ากลางเขา นอกจากนี้ภายหลังประเทศได้รับการปลดปล่อย ท่านยังทำงานหนักเอาจริงเอากับภารกิจสร้างความศรัทธาแก่ประเทศลาวอย่างไม่มีเหน็ดเหนื่อยจนถึงวาระสุดท้ายของท่าน ที่ท่านได้อุทิศชีวิตทั้งชีวิต เสียสละเพื่อภารกิจการปลดปล่อยประเทศและภารกิจการสร้างชาติ

2) **บทบาทและความสำคัญ:** ท่านโกสอน พมวิหาน เริ่มเข้าเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการต่อสู้เพื่อสร้างเสรีภาพต่อต้านฝรั่งเศสตั้งแต่ปี ค.ศ. 1936-1939 ในเวลาต่อมาพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนได้ก่อตั้งกองตะลุมบอนในเขตลาวเหนือ (ค.ศ. 1948) และท่านโกสอน พมวิหาน ได้รับการแต่งตั้งเป็นหัวหน้ากองตะลุมบอนนี้ ด้วยบทบาทอันโดดเด่นของโกสอน พมวิหาน ในปี ค.ศ. 1949 ท่านได้รับเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการกองทับลาวอิสระ ในปี ค.ศ. 1950 ท่านโกสอน พมวิหาน

ได้รับเลือกให้เป็นกรรมการอำนวยการศูนย์กลางแนวลาออิสระพร้อมกับเป็นรัฐมนตรีกระทรวงป้องกันชาติ อีกทั้งเป็นผู้นำในการขยายกองกำลังติดอาวุธที่ปฏิบัติการกิจอย่างสำคัญในแนวรบทางภาคเหนือและมีบทบาทสำคัญในชัยชนะที่เตียนเบียนฟู ภายหลังได้ดำรงตำแหน่งเป็นผู้บัญชาการทหารสูงสุดหลังการก่อตั้งพรรคประชาชนลาว (ค.ศ. 1955) ในช่วง ค.ศ. 1955-1957 ได้ป้องกันและรวบรวมแขวงซาเหื้อ, พงสาลี และท่านไกสอน พมวิหาน ถูกเลือกให้เป็นรองประธานคณะกรรมการศูนย์กลางแนวลาออิสระ ในปี ค.ศ. 1957 ท่านไกสอน พมวิหาน ได้ขึ้นนำการหลอมรวมลาวและได้เข้าร่วมการรวมลาวครั้งที่ 1 ต่อมาภายหลังการเลือกตั้งรัฐบาลผสมได้ถูกโค่นล้มในปี ค.ศ. 1958 จึงนำมาซึ่งความแตกแยกของกลุ่มอำนาจในสังคมนาว ด้านท่านไกสอน พมวิหานและท่านคำไต สีพันดอน ได้เดินทางออกจากเวียงจันทน์ไปยังเขตที่มั่นซาเหื้อเพื่อขึ้นนำทิศทางการต่อสู้พร้อมทั้งเข้าช่วยเหลือเจ้าสุพานวงและผู้นำคนอื่น ๆ ให้หลุดพ้นจากการจองจำ (ค.ศ. 1960) ในปี ค.ศ. 1961 ท่านไกสอนได้ขึ้นนำการปลดปล่อยเขตยุทธศาสตร์ทุ่งไหหิน-เชียงขวาง และสร้างเขตที่ตั้งดังกล่าวเป็นที่ตั้งรัฐบาลเป็นกลาง ถัดมาปี ค.ศ. 1963 เป็นปีที่มีความสับสนศัตรูตูดึงเอาเจ้าสุวรรณพума เข้าร่วมทำลายแนวร่วมสัมพันธ์ระหว่างแนวลาออิสระกับกำลังเป็นกลาง ท่านไกสอนได้พยายามออกแรงขึ้นนำรักษาความสัมพันธ์ระหว่างแนวลาออิสระกับกองกำลังเป็นกลางที่รักษาไว้ได้ กระทั่งปี ค.ศ. 1964 ท่านไกสอนได้รับเลือกตั้งจากกองประชุมใหญ่แนวลาออิสระครั้งที่ 2 ให้เป็นรองประธานคณะกรรมการศูนย์กลาง แนวลาออิสระ ปี ค.ศ. 1969 ถึง ค.ศ. 1970 ท่านไกสอนขึ้นนำการทำลายล้างตามแนวยุทธศาสตร์ปีนบันไดสงครามพิเศษของศัตรูและขึ้นนำการโจมตีกอบกู้เอาบริเวณทุ่งไหหินที่เชียงขวางกลับคืนมาได้ปี ค.ศ. 1972 ท่านไกสอน ได้รับเลือกตั้งเป็นเลขาธิการใหญ่คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวจาก กองประชุมใหญ่ครั้งที่ 2 ของพรรคพร้อมทั้งเป็นผู้ขึ้นนำการสร้างสันติภาพภายในประเทศ ปี ค.ศ. 1974 ถึง ค.ศ. 1975 ท่านไกสอนได้ขึ้นนำการรวม เขตปลดปล่อย เขตฝ่ายตรงกันข้าม และเขตเป็นกลางควบคู่ไปกับการต่อสู้ การเมือง การทหาร และด้านกฎหมายบังคับให้ฝ่ายตรงกันข้ามต้องปฏิบัติตามสัญญาเวียงจันทน์สร้างฐานเพื่อรองรับการปฏิวัติประชาธิปไตยในทั่วประเทศ

ในเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม ค.ศ. 1975 ท่านโกสอน ได้ชี้นำการปลุกระดม
ปวงชนลุกขึ้นยึดอำนาจการปกครองในทั่วประเทศ ดำเนินการไปพร้อมกับการต่อสู้
ด้านกฎหมายเพื่อยึดเอาชัยชนะขั้นพื้นฐานในระยะสั้นอย่างไม่น่าเชื่อในวันที่ 1 และ
2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 ในกองประชุมใหญ่ผู้แทนประชาชนทั่วประเทศ ได้ประกาศ
ล้มล้างระบอบราชาธิปไตยและสถาปนารัฐสังคมนิยม พร้อมกันนี้ท่านโกสอนได้รับ
เลือกให้เป็นประธานสภาปฏิวัติแห่ง สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ใน ค.ศ. 1976 ภายหลังประเทศได้รับการปลดปล่อยโดยสมบูรณ์ท่าน
โกสอน ได้ชี้นำการปฏิวัติสามประการ คือ การปฏิวัติความสัมพันธ์การผลิต
การปฏิวัติสร้างกำลังการผลิต และการปฏิวัติด้านแนวคิดวัฒนธรรม ชี้นำการฟื้นฟู
เศรษฐกิจแห่งชาติปี ค.ศ. 1979 ในกองประชุมศูนย์กลางพรรคครั้งที่ 7 สมัยที่ 2
ท่านโกสอน ได้เสนอต่อพรรคเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนทิศทางระบบเศรษฐกิจไปสู่
ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดมาทดลองใช้ ปี ค.ศ. 1982 ท่านโกสอนได้รับเลือก
ให้เป็นเลขาธิการใหญ่ คณะบริหารศูนย์กลางพรรค จากกองประชุมใหญ่ครั้งที่ 3
ของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวและได้ชี้นำการปรับปรุงและเพิ่มทวีผลัดจักรกรรมชีพ
จัดตั้งและรับประกันให้ประชาชนผู้ออกแรงงานเผ่าต่างๆ สามัคคีกันอย่างแน่นแฟ้น
และเสริมขยายการเป็นเจ้าของประเทศ เป็นเจ้าของสังคม ดำเนินการปฏิวัติสาม
ประการ ขุดค้น และเสริมขยายการก้าวขึ้นจากการกลืนกรรมป่าไม้ เอาการขยาย
กลืนกรรมป่าไม้เป็นพื้นฐานให้เกิดการขยายอุตสาหกรรมปรับสร้างเศรษฐกิจ
ธรรมชาติ สร้างชีวิตอันอื้อหนาสำราญ และสมบูรณ์พูนสุขเบิกบานม่วนซื่นให้แก่
ประชาชนเผ่าต่างๆ เพิ่มทวีการงานป้องกันชาติ ป้องกันความสงบ ปกป้องรักษา
เอกราช อธิปไตยของชาติและระบอบใหม่ไว้ให้มั่นคง

ในปี ค.ศ. 1986 ท่านโกสอน ได้รับเลือกให้เป็นเลขาธิการใหญ่คณะบริหาร
งานศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาวจากกองประชุมพรรคครั้งที่ 4 และเกิดการ
ปรับเปลี่ยนทิศทางเศรษฐกิจแบบกลไกตลาด ปี ค.ศ. 1991 ท่านโกสอน ได้รับเลือก
ตั้งเป็นประธานคณะบริหารศูนย์กลางพรรคประชาชนปฏิวัติลาว จากกองประชุม
ใหญ่ของพรรคครั้งที่ 5 และชี้นำการปฏิบัติของกองประชุมใหญ่ โดยมีมติสำคัญ
คือ การมีรัฐธรรมนูญของ สปป. ลาว ฉบับแรก และวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1991

ท่านไกสอนได้รับการแต่งตั้งเป็นประธานประเทศ สปป. ลาว จากกองประชุมครั้งที่ 6 ของสภาแห่งชาติชุดที่ 2

อาจกล่าวได้ว่าท่านมีบทบาทหลักอยู่ 3 ยุค คือ บทบาทของการเป็นผู้นำปฏิวัติจนสามารถปลดปล่อยชาตินิยมลาวให้มีเอกราช (ค.ศ. 1936-1975) และบทบาทในยุคสร้างชาติตามแบบสังคมนิยม (ค.ศ. 1975-1986) กระทั่งเป็นผู้ตัดสินใจสร้างสังคมลาวเข้าสู่ยุคจินตนาการใหม่ (ค.ศ. 1986-1992)

3) การสรรเสริญและยกย่อง: ท่านได้รับการยกย่องให้เป็นแบบอย่างอันประเสริฐสำหรับสมาชิกพรรค พนักงาน ประชาชนบันดาเผ่า และประชาชนทั่วประเทศ คือ

- ท่านมีความรักชาติ อุทิศตนอย่างไม่มีขอบเขตเพื่อชาติ
- ท่านมีอุดมการณ์ปฏิวัติอันสูงส่ง มีมานะจิตที่เด็ดเดี่ยวและสูงส่ง ในการต่อสู้ทุกข์เพียใจก็อดทนฝ่าฟันเพื่อให้ภารกิจปฏิวัติบรรลุเป้าหมายแห่งอุดมการณ์

- ท่านเป็นผู้นำที่เชิดชูความสามัคคี จงรักภักดีต่อหมู่คณะ สหาย และประชาชนบรรดาเผ่า

- ท่านเป็นผู้ที่มีความสุขุมรอบคอบในการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเจออุปสรรคที่ยากลำบากเพียงใด ด้วยความ สุขุม รอบคอบและความมานะอดทนของท่าน ทำให้สามารถก้าวข้ามอุปสรรคและบรรลุเป้าหมายได้ในที่สุด

- ท่านเป็นนักค้นคว้า หมั่นหาความรู้อยู่เสมอ และนำความรู้ที่ค้นหาเรียนรู้ มานำไปใช้อย่างได้ผลในสังคมลาว

- ท่านดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ (Kana Kosana Aobhom Sonkang Pak, 2005: 122-129; Kana Kosana Aobhom Sonkang Pak, 2006: 6-12; Kana Habbidsob Sang Ho Pipidtapan Kysone Phomvihane, 1995: 14-15)

สิ่งที่น่าสนใจจากการศึกษาครั้งนี้พบว่าจุดเน้นของการสร้างความทรงจำเกี่ยวกับท่านไกสอน พมวิหาน ในงานวรรณกรรมช่วงก่อนการถึงแก่อสัญกรรม (ค.ศ. 1975-1992) ได้เน้นไปที่ภาระกิจการต่อต้านการล่าเมืองขึ้นและการปฏิวัติสังคมนิยมเป็นหลัก ส่วนในช่วงหลังการถึงแก่อสัญกรรม (ค.ศ. 1992-2010) นอกจาก

จะเน้นเรื่องภารกิจการต่อต้านการล่าเมืองขึ้นและการปฏิวัติสังคมนิยม ยังพบว่าเนื้อหาของงานวรรณกรรมในช่วงนี้ได้เน้นไปที่การยกย่องสรรเสริญท่านโกสอน พมวิทานให้เป็นวีรบุรุษของชาติลาว

3.3 ข้อสังเกตบางประการของการสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานช่วง ค.ศ. 1975-2010

จากการศึกษาการสร้างความรู้ความทรงจำเกี่ยวกับท่านโกสอน พมวิทานผ่านงานวรรณกรรมช่วง ค.ศ. 1975-2010 มีข้อสังเกตที่พอจะนำเสนอได้ดังนี้

ประการแรก การกล่าวถึงการดำเนินการเรื่องการยกเลิกกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลด้วยการสร้างระบบสหกรณ์ขึ้นมาแทนในช่วงต้นของการเข้าสู่รัฐสังคมนิยมที่นำพาโดยท่านโกสอน พมวิทาน ว่าความล้มเหลวของการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบสหกรณ์นั้นเกิดจากจากสภาพอากาศที่แห้งแล้ง จึงทำให้ไม่สามารถจัดเก็บผลผลิตได้ตามเป้าหมายที่คาดการณ์ไว้ หากแต่ไม่อธิบายว่าความล้มเหลวเกิดจากระบบเศรษฐกิจสหกรณ์ที่ไม่สามารถนำไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ในช่วง ค.ศ. 1975-1979 ดังจะเห็นได้จากการนำระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดมาทดลองใช้ในปี ค.ศ. 1979 อันเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ทำให้เห็นวาระระบบสหกรณ์มีความล้มเหลวในการนำไปใช้ในช่วง 2-3 ปี ภายหลังการปฏิวัติ รวมทั้งประเด็นการส่งข้าราชการพลเรือน ทหารของระบอบเก่าไปสัมมนา ซึ่งทั้งสองประเด็นนั้นมีส่วนอย่างสำคัญที่ทำให้มีการอพยพออกนอกประเทศของชาวลาวเป็นจำนวนมาก

จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่าเหตุการณ์ที่กล่าวมานี้ไม่ส่งเสริมให้มีการยอมรับจากประชาชนลาวต่อท่านโกสอน พมวิทาน พรรคและรัฐจึงพยายามสร้างเหตุมารองรับและหาเหตุผลมาอธิบายความล้มเหลวในการดำเนินการปฏิวัติระบบเศรษฐกิจแบบสหกรณ์ อีกทั้งพยายามจะไม่กล่าว (ไม่เน้น) ถึงปรากฏการณ์นี้และพยายามจะกลบเกลื่อนด้วยการเน้นนำเสนอบทบาทท่านโกสอน พมวิทาน ที่นำพาสังคมนิยมก้าวสู่ยุคจินตนาการใหม่แทน

ประการที่สอง เป็นที่น่าสังเกตว่าความซับซ้อนในการนำใช้งานวรรณกรรมที่ถูกสร้างขึ้นในช่วง ค.ศ. 1975-2010 มีสิ่งที่น่าสนใจคือการสร้างการยอมรับให้เกิดแก่ผู้นำปฏิวัติอย่างกว้างขวางโดยผู้นำที่ได้รับการกล่าวถึงในงาน

วรรณกรรมมากที่สุดคือท่านไกสอน พมวิหาน โดยเฉพาะในช่วงหลังการถึงแก่อสัญกรรม (หลัง ค.ศ. 1992) ดังรายละเอียดที่กล่าวมาในข้างต้น นั้นเป็นนัยยะที่แฝงฝังอยู่เบื้องหลังการสร้างความชอบธรรมให้เกิดแก่รัฐบาลใหม่ ด้วยการชักนำความรู้สึกนึกคิดของพรรคและรัฐต่อประชาชนให้ท่านไกสอน พมวิหาน เป็นวีรบุรุษของชาติที่ไม่มีฐานันดรศักดิ์เหมือนดังวีรบุรุษในระบบศักดินาเดิมนั้น เป็นความสอดคล้องของอุดมการณ์มาร์ก ซึ่งเป็นอุดมการณ์หลักของ สปป. ลาว ที่เน้นความเสมอภาคในสังคม และเป็นบุคคลในอุดมคติของรัฐบาล ที่มีคุณลักษณะ เสียสละอดทน เจตนิยฉลาด มีน้ำใจรักชาติอันบริสุทธิ์ นำพาชาติให้เจริญรุ่งเรือง ดังที่พบในตัวของท่านไกสอน พมวิหาน เป็นปรากฏการณ์การเมืองของความทรงจำที่มีนัยยะทางการเมืองอย่างแยบยล ด้วยการสร้างวีรบุรุษของระบอบการปกครองใหม่ (ท่านไกสอน พมวิหาน) ให้มีพื้นที่ในหน้าประวัติศาสตร์ลาว เป็นหนึ่งในวีรบุรุษที่ได้รับการยอมรับ เช่น เจ้าฟ้าจ่ม เจ้าไชยเขตธาติลาด เจ้าสุริยะวงศา เจ้าอนุวงศ์วืรบุรุษจากระบอบศักดินา เป็นไปเพื่อการสร้างเอกภาพให้เกิดแก่การบริหารงานของคณะผู้บริหารใหม่ ได้เก็บหอมรวมผลที่ผู้นำของระบอบสังคมนิยมรุ่นก่อนสร้างไว้ และเป็นการธำรงระบอบการปกครองแบบพรรคการเมืองเดียวให้สามารถสร้างความชอบธรรมในการเป็นรัฐบาลต่อไป

4. บทสรุป

ภายหลังการสถาปนารัฐสังคมนิยม เมื่อวันที่ 2 ธันวาคม ค.ศ. 1975 พรรคฯ และรัฐได้เข้าควบคุมสังคมนาวอย่างเอาจริงเอาจัง โดยการเดินหน้าปฏิวัติสังคมให้สอดคล้องกับอุดมการณ์สังคมนิยมตามแนวทางการสร้างสังคมในโซเวียตของเลนิน และส่งเสริมให้เกิดความชอบธรรมแก่คณะผู้บริหารใหม่ได้มีพื้นที่ในสังคมและเป็นที่ยอมรับ ด้วยการนำใช้นาวรณกรรมเป็นเครื่องมือในการสื่อสารตามความประสงค์ที่พรรคฯ และรัฐได้คัดเลือกและการพยายามล้มความทรงจำบางช่วงบางตอนเกี่ยวกับท่านโกสธอน พมวิหาน ในงานรณกรรม อันมีนัยยะเพื่อส่งเสริมความชอบธรรม และสร้างเสถียรภาพให้เกิดแก่พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐบาล สปป. ลาวต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- Evans, Grant. (1998). **Politics of Ritual Remembrance: Lao since 1975**. University of Hawaii Press.
- Evans, Grant. (2002). **“Statues in Thailand and Laos”**. Immobile Memories. Cultural Crisis Social Memory. Modernity and Identity in Thailand and Lao. Edit by Keyes, C.F. and Tanabe, S. .New York.
- Evans, Garnt. (2006). **Prawatsart Sangkhep Prathed Lao**. (In Thai) [A Short History of Laos]. Chiang Mai: Silkworm.
- Kana Aobhom Sunkhang Pak. (2004). **Patan Suphanuwong**. (In Lao) [President Suphanuwong]. Vientiane: State Publish.
- Kana KanWitayasad Sangkhom hang Sataranalad Pasatipatai Pasason Lao. (1991). **Kysone Phomvihane Luk Khong Pasason**. (In Lao) [Kaysone Phomvihane a Son of the Public]. Vientiane.
- Kana Kosana Aobhom Sunkhang Pak. (2005). **Siwit lae Palakid Aun Ying Yhai khong Patan Kysone Phomvihane Wilabulud khong Sad Lao**. (In Lao) [A Biographies and Role: The Great Kysone Phomvihane, Hero of Lao Nation]. Vientiane: State Publish.
- _____. (2006). **Nawkid Kong Patan Kysone Phomvihane nai Kan Sang lae Khayhay Labob Pasatipatai Tam San Tang Sangkhom Niyom**. (In Lao) [A Concept of President Kysone Phomvihane: Construction Democratic Into Socialism]. Vientiane: State Publish.
- _____. (2006). **Patan Kysone Phomvihane Punam tee Khau Hob Hak khong Pasason Banda Pau**. (In Lao) [President Kysone Phomvihane as a Leader of Beloved the Laos Tribes]. Vientiane: State Publish.

- Kana Hapidsob Sang Ho Pipidtapan Kysone Phomvihane. (1995). ***Kun Sombad khong Patan Kysone Phomvihane***. (In Lao) [The Characteristic of President Kysone Phomvihane]. Vientiane: NakonhongVientiane.
- Kenez, Peter. (1985). **The Birth of Propaganda State Soviet Method of Mass Mobilization 1919 - 1929**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Khammoonhuang, Poon. (2008). ***Luang Jing Tee Nha Patap Jai Kiaw Kab Lung Kysone Phomvihane lae Phu Nam Bang Tan***. (In Lao)[True Story Impressive with Kysone Phomvihane and Certain Leaders]. Vientiane: Seesaward.
- Khodwongsa, Thongsoey. (1995). ***Patan Kysone Phomvihane Wilabulud khong Sad Lao***. (In Lao) [President Kysone Phomvihane: Hero of Lao Nation]. Vientiane: Nakonhong Vientiane.
- Kurth, Peter. (1998). **Tsar: The Lost World of Nicholas and Alexandra**. Toronto: Madison Press.
- Laengsawad, Seesawhad. (1995). ***Patan Kysone Phomvihane Dai Pa Moon Moladok Aunlamka Wai Hai Pak***. (In Lao) [President Kysone Phomvihane Has Left an Inestimable Legacy for The Party]. **Pasason Newspaper**. 20 October – November 1995.pp.2.
- Mattariganond, Dararat. (2010). **Ngankhien tang Prawatsart Praped Cheewaprawat nai Lao: Korranee Suksa JakAkkasarn Chong 1975-2010**. (In Thai) [The writing of Laos Historical Biographies: A study from Document date from 1975-2010]. **Journal of Mekong Societies**, 6(1), 27-56.
- Ministry of Education. (1984). ***Babbian Had Arn Patom Suksa Pee Tee 3***. (In Lao) [Learn to Read Textbook for Grade 3]. Vientiane: Suksa.

- Ministry of Education. (2010). *Babhian Pawatsad Madthayom Suksa Pee Tee 7*. (In Lao) [History Textbook for Grade 13]. Vientiane: Suksa.
- Ministry of Education. (2010). *Babhian Suksa Ponlamuang Madthayom Suksa Pee Tee 1*. (In Lao) [Citizen Cultivate for Grade 7]. Vientiane: Suksa.
- Ministry of Education. (2010). *Babhian Suksa Ponlamuang Madthayom Suksa Pee Tee 2*. (In Lao) [Citizen Cultivate for Grade 8]. Vientiane: Suksa.
- Nawtoyang, Khammee. (2008). *Patan Kysone Phomvihane Yenyong Khong To nai Palakid Patiwad Aun Ying Yai khong Pasasonbanda Pao*. (In Lao) [President Kysone Phomvihane: Remain in the Great Lao People's Revolution]. Vientiane.
- O'Conner, Timothy Edward. (1983). *The Politics of Soviet Culture: Anatolii Lunacharskii*. Ann Arbor, Michigan: UMI Research Press.
- Phomvihane, Kysone. (1975). *Phathad Lao Poum Kaw Deun Bon Santang Aun San Gan Gam khong Yuk Samai*. (In Lao) [Laos was Pace on a Path in the Beauty of the Era]. Vientiane: Nawlaohuksad Publish.
- _____. (1979). *Bang Bod Rien Ton To Lae Bang Panha Kiaw kab Tidtang Mai khong Kan Patiwad Lao*. (In Lao) [Some, Lessons and Problem within the Revolution of Laos]. Vientiane: Laos People's Democratic Republic Publish.
- _____. (1980). *25 Pee hang Kan To Su lae Saisana khong Pak Pasason Patiwad Lao*. (In Lao) [25 Year, Into Resist and Victory of Lao People's Revolution Party]. Vientiane: Laos People's Democratic Republic Publish.

- _____. (1982). *Some Khayhay Moon Sua Hang Khuam Samakkhee Rawang Son Pao Nai Wong KhanaYad Sad Lao Tee Pen Aekkapap Deddiew Pokpak Haksa Pated Wai Hai MhanKhong lae Kosang Sangkhom Hai Sumred Pon*. (In Lao) [Strengthen Unity into The Laos Tribes and Nation was Stable]. Vientiane: Laos People's Democratic Republic Publish.
- _____. (1985). *30 Pee Hang Kan To Su Phai Tai Tong Sanaloed-Khong Pak*. (In Lao) [30 Year, Of Combat to Victory by The Party]. Vientiane: State Publish.
- _____. (1985). *Nipon Luak Fan Lem 1*. (In Lao) [Select Speech and Article Vol. 1]. Vientiane: Laos People's Democratic Republic Publish.
- _____. (1986). *10 Pee Hang Kan Khaw Khun SangkhomNiyom*. (In Lao) [10 Year was Pace on the Way of Socialism]. Vientiane: State Publish.
- _____. (1987). *Nipon Luak Fan Lem 2*. (In Lao) [Select Speech and Article Vol. 2]. Vientiane: Laos People's Democratic Republic Publish.
- _____. (1990). *Poem Tawee Khuam Pen Akkapap Hed Sumred nha Tee Pee 1990 Yang MeeSai*. (In Lao) [Strengthen Solidarity to Unity, Accomplish Duties in 1990]. Vientiane: Education Enterprises Publish.
- Sawasee, Panita. (2003). *KanSrangSamnukKhuam Pen Chad khong Rathaban Satharanarat Prachathippatai Prachachon Lao Duey Phan Babrian Chan Pathomsuksa Tang Tea 1975-2010*. (In Thai) [The Construction of Nation Consciousness by Lao PDR as Reflected in Primary School Text Books between 1975-2010]. Thesis (M.A. Regional Studies), Chiang Mai University.

- Seesan, Seesana. (1997). *Bang Khamhen Kiawkab Patan Kysone Phomvihane Kab Panha Pasatipatai*. (In Lao) [Some Comments of President Kysone Phomvihane about the Issue of Democracy]. Pasason Newspaper. 12-17 December 1997.pp.2.
- _____. (1997). *Bang Khamhen Kiawkab Patan Kysone Phomvihane Kab Panha Pasatipatai*. (In Lao) [Some comments of KysonePhomvihane President about the issue of democracy]. Pasason Newspaper. 12-13, 16-18, 19, 22 December 1997.pp.2.
- Suksawad, Boonkhong. (2002). *Prated Lao nai Sangkhom Nana Sad*. (In Lao) [Lao Sate within International Social]. Vientiane: Suksa.
- Suphanuwong, Khamsai. (1995). *Patan Kysone Phomvihane Phu Li Loem Naw Tang Sadtakid Yuk Mai khong Lao*. (In Lao) [President Kysone Phomvihane : The New Economic Intiative of Laos]. **Pasason Newspaper**. 18 August – September 1995.pp.2.
- Thah, Song. (2012). *Ho Chi Minh a Brilliant Thinker*. Hanoi: NhaXuat Ban The Gioi.
- Tiangtapwongsa, Jantone. (2005). *Sinsai Yuk Mai Pawad khong Tan Kysone Phomvihane*. (In Lao) [New Sinsai: Story of President Kysone Phomvihane]. Vientiane: Young.
- Tonlerd, Suthida. (1998). *Kysone Phomvihane Kab Kan Padtana Sangkhom Lao Rawhang 1975-1986*. (In Thai) [Kysone Phomvihane and The Development of Lao Socialism, 1975-1986]. Thesis (M.A. History), Silpakorn University.
- Wongwijid, Poomee. (1987). *Khuam Song Jam Seewid Hao nai Rabob Wiwad hang Pawadsad Pated Lao*. (In Lao) [Our Memories within the Evolution Regime of Lao Histories]. Vientiane

